

Araştırma Makalesi/ Research Article

**Cumhuriyet Dönemindeki İlk Nüfus Sayımına Göre
Kastamonu Vilayeti**

Mehmet Şah Özcan* – Recep Büyüktolu**

(ORCID: 0000-0002-1445-0155 / 0000-0001-6140-7398)

Makale Gönderim Tarihi
06.03.2025

Makale Kabul Tarihi
18.08.2025

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Özcan, M. Ş., Büyüktolu, R., “Cumhuriyet Dönemindeki İlk Nüfus Sayımına Göre Kastamonu Vilayeti”, *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 10/ Özel Sayı: Vakanüvis 10. Yıl Özel Sayısı (Special Issue for the Decennial of Vakanüvis), (2025): 1040-1077.

APA: Özcan, M. Ş., Büyüktolu, R. (2025). Cumhuriyet Dönemindeki İlk Nüfus Sayımına Göre Kastamonu Vilayeti. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 10 (Özel Sayı: Vakanüvis 10. Yıl Özel Sayısı (Special Issue for the Decennial of Vakanüvis)), 1040-1077.

Öz

Nüfus bir devletin milli menfaatlerini elde etmek ve milli hedeflerine ulaşmak için kullanabileceği en önemli milli güç unsurlarından biridir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ardından 1927 yılında yapılan genel nüfus sayımıyla vilayet halkının kazalara göre cinsiyet, yaş aralığı, okuryazarlık durumu, geçim kaynakları, maluliyet durumu, inanılan dinler, konuşulan diller, tabiiyet ve doğum yeri gibi özellikler bakımından haritası çıkarılmıştır. Elde

* Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye, mehmentsahozcan@gmail.com.

Assoc. Prof. Dr., Çankırı Karatekin University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of History, Türkiye.

** Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye, rbuyuktolu@karatekin.edu.tr.

Assoc. Prof. Dr., Çankırı Karatekin University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of History, Türkiye.

edilen sayısal veriler hem yerel hem de ulusal politikaların belirlenmesi açısından önem taşımaktadır.

Bu çalışmada, 1927 nüfus sayımında Kastamonu vilayetinde elde edilen sonuçlar, nüfus sayım sonucu fasiküllerinden, Türkiye Cumhuriyeti Salnamelerinden, 1927 sayımına dair telif eserlerden ve Kastamonu vilayetiyle ilgili diğer kaynaklardan yararlanılarak değerlendirilmiştir.

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk genel nüfus sayımında Kastamonu, Karadeniz Sahil Vilayetleri grubunda yer almıştır ve 8 kaza, 11 nahiye ile bunlara bağlı 1.159 köyden oluşmaktadır. Sayım sonucuna göre kadın nüfusun erkeklerden fazla olduğu vilayette temel geçim kaynağı tarımdır. Okuryazar nüfusu Türkiye ortalamasının oldukça altındadır. Engelli sayısı oldukça düşüktür. Halkın tamamına yakını Müslümandır ve Türkiye ya da yurt dışı doğumlu Türklerden oluşmaktadır. Türkçe vilayetin her yöresinde hâkim dildir.

Anahtar Kelimeler: 1927 Nüfus Sayımı, Demografi, Karadeniz Sahil Vilayetleri, Kastamonu.

Kastamonu Province According to the First Census of the Republican Era

Abstract

The population is one of the most important national power elements that a state can use to achieve national interests and achieve its national goals. After the establishment of the Turkish Republic, a general census was conducted in 1927, mapping the population of the provinces according to characteristics such as gender, age, literacy, sources of income, disability status, religions, spoken languages, nationality, and place of birth. The data collected was crucial for shaping both local and national policies.

In this study, the results obtained in Kastamonu province in the 1927 census were evaluated by using the census fascicules, the annuals of Turkish Republic, the prints about 1927 census and other sources related to Kastamonu province.

In the first general census of the Republic, Kastamonu was part of the Black Sea Coastal Provinces group, consisting of 8 districts, 11 sub-districts, and 1,159 villages. According to the census, the female population outnumbered the male population, with agriculture as the main source of income. The literacy rate was well below the national average, and the disabled population was very low. Nearly all the population was Muslim and of Turkish origin, with Turkish being the dominant language.

Keywords: 1927 Population Census, Black Sea Coastal Provinces, Demography, Kastamonu.

Giriş

Nüfus sayımları belli bir coğrafyada belli bir zaman dilimi içerisinde gerçekleştirilen ve o bölgedeki insanların pek çok özelliğine göre tasniflenmesi ya da sayısal ifadelerle kategorize edilmesi gereğinden doğan eylemlerdir. Bu tür faaliyetler hem egemenlik kurma ve egemenliği devam ettirme çalışmalarını kolaylaştırmakta hem de toplumsal dönüşümü ve değişimi gerçekleştirme amacıyla atılacak adımlara yardımcı olmaktadır.

Milletleri, toplumları halkları meydana getiren bireylerin yaş, cinsiyet, sayı, meslek, din, dil ve öğrenim durumlarını ortaya konulması, toplumların sosyolojik, ekonomik ve tarihi yönlerinin bilinmesi ve yazılması açısından nüfus sayımları oldukça önemlidir¹. Bu nedenle tarih boyunca siyasi, askeri, dini, sosyal ya da ekonomik gibi gerekçelerle çok sayıda nüfus sayımının yapıldığı bilinmektedir.

Türkiye’de modern anlamda ilk nüfus sayımı 19. Yüzyılın ilk yarısında Sultan II. Mahmut döneminde gerçekleştirilmiştir. Ancak sadece erkeklerin dikkate alındığı 1831 tarihli bu sayımda sayım memurları yazdıkları şahısları bizzat görmüşler ve umumiyetle din unsurunu göz önüne almışlardır. Sayım, yalnız erkek nüfusunun sayımı olarak yapıldığı için ülkenin nüfusunu net şekilde göstermekten uzak olsa da nüfusun ne olabileceği hakkında bir fikir vermektedir. Sayım sonucunda 4.000.000’a yakın olduğu tespit edilen ülke erkek nüfusunun bir buçuk milyona yakını Rumeli’de, iki buçuk milyondan biraz fazlası da Anadolu’da görünmektedir. Nüfusun sayımı genel olarak din kriterine göre yapılmış bulunmaktadır. Dolayısıyla Rumeli ve Anadolu’daki dini toplulukların nüfusları tespit edilmiştir. Bu sayım Osmanlı nüfusuna dair kesin rakamlar ortaya koymasa da Avrupa ve Balkan devletlerinin 19. ve 20. yüzyıllarda Rumeli ve Anadolu Hıristiyan nüfusunu İslâm nüfusundan fazla gösterme düşüncesiyle ortaya attıkları bazı istatistiklerin sahte olduğunu kanıtlaması yönüyle oldukça önemlidir².

¹ Güven Dinç, “Cumhuriyet’in İlk Nüfus Sayımına Göre Antalya’nın Demografik Yapısı”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 12 (2007), s. 67.

² Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını, 2. Baskı, Ankara, 1995, s. 20-22.

Sonraki yıllarda da farklı gerekçelerle nüfus sayımları gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Ancak 19. Yüzyılın ikinci yarısında ve 20. Yüzyılın başlarında yaşanan Kırım Savaşı, 93 Harbi, Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı gibi hadiseler, oluşan büyük toprak kayıpları ve kaybedilen yerlerden Osmanlı topraklarına yapılan göçler bu sayımları olumsuz etkilemiş; elde edilen sonuçların kısa sürede güncelliğini kaybetmesine ve güvenilir olmaktan çıkmasına yol açmıştır.

Osmanlı Devleti'nin yıkılışının ardından kurulan yeni Türk Devletinin karşılaştığı önemli meselelerden biri; ülke nüfusun sayısı ile sosyal ve ekonomik nitelikleri hakkında bilgi edinmek olmuştur³. Zira yeni bir ulus-devlet yaratma ideolojisini benimsemiş olan kurucu kadro ülke nüfusu hakkında yeterli ve güvenilir bilgi sahibi değildir⁴. Bununla birlikte, savaş yıllarında nüfusta meydana gelen azalma da ortadadır ki bu durumda devlet nüfus artışını sağlayacak politikalar izlemeye yönelmiştir⁵ ve bu yöneliş 1960'lı yılların ortalarına kadar devam etmiştir⁶.

Devletin izleyeceği nüfus politikasının ve bununla bağlantılı sosyal, kültürel ve ekonomik politikaların oluşturulabilmesi için toplumun niteliklerinin tespit edilmesine duyulan gereksinim, modern yöntemlerle genel bir nüfus sayımı yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Sayım yapılabilmesi için Meclis'te 2 Haziran 1926 tarihinde 893 sayılı "Umûmî Tahriri Nüfus İcrası Hakkında Kanun" kabul edilmiştir. Kanunla 1927 yılında genel nüfus sayımının yapılması, sayım esnasında görev yapacak sayım memurlarının belirlenmesi, İçişleri Bakanlığı tarafından 1926'da ülkenin yerleşim yerlerinde deneme amaçlı nüfus sayımlarının gerçekleştirilmesi, sayım için hanelere numara verilmesi vb. çalışmaların İstatistik ve Nüfus Müdüriyet-i Umumiye tarafından

³ Mustafa Köse, *1927 Nüfus Sayımı Ve Sonuçlarının Değerlendirilmesi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar, 2010, s.14.

⁴ Ramazan Baş, *Türkiye'nin Nüfus Politikası (1923-1980)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2023, s.241.

⁵ Nuray Özdemir Tiryaki, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye'de Nüfusu Artırmaya Yönelik Uygulamalar", *10. Uluslararası Atatürk Kongresi (8-9 Kasım 1923) Bildirileri*, Cilt:2, s.1865.

⁶ Adnan Güriz, *Türkiye'de Nüfus Politikası ve Hukuk Düzeni*, Türkiye Kalkınma Vakfı Yayınları, Ankara, 1975, s.127-129.

gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır⁷. Müdüriyetin yöneticiliğine ise Belçikalı istatistikçi Camille Jackquart getirilmiştir⁸.

Genel nüfus sayımının hazırlıkları yaklaşık 1 yıl sürmüştür. Türkiye'nin muhtelif yörelerindeki iklim ve tabiat şartlarına bağlı ulaşım olanakları ve idari teşkilâtın durumunu görmek, özellikle de taşradaki idarecilerle yakın temas kurarak sayım yönteminin uygulanabilme kabiliyeti hakkında bilgi edinmek amacıyla bazı araştırma gezileri yapılmıştır. İlave olarak da Sivas, Ankara, Mersin, Tekirdağ vilayetlerinin merkezleri ile Ödemiş kasabasında 5 tane deneme amaçlı sayımlar gerçekleştirilmiştir. Bunlardan ilki 1 Aralık'ta Sivas'ta, ikincisi 14 Ocak'ta Ankara'da, üçüncüsü 29 Şubat'ta Mersin'de, dördüncüsü 12 Nisan'da Tekirdağ'da ve son olarak da İzmir'in Ödemiş kasabası ve bazı köylerinde yapılmıştır⁹. Yapılan bu deneme sayımlarından elde edilen tecrübeler ışığında 1927 yılında genel bir nüfus sayımı gerçekleştirilmiştir.

Sayım 28 Ekim 1927 tarihinde yapılmıştır. Sayımda 1872 yılında gerçekleştirilen Petersburg Konferansı'nda Uluslararası İstatistik Enstitüsü tarafından kabul önerilen ve kabul edilen esaslar dikkate alınmıştır. Buna göre sayımda kadın-erkek (cinsiyet), doğum tarihi ve yaş, medeni hal, okur yazarlık durumu, meslek, doğum yeri, ana lisanı, daimî ikametgahı, vatandaşlık durumu, dini inancı, maluliyet hali gibi özellikler dikkate alınmıştır¹⁰. Ülke 7 ayrı gruba bölünerek sayım gerçekleştirilmiştir. Bunlar İstanbul ve Türkiye Avrupası Vilayetleri, Marmara ve Adalar Denizi Sahil Vilayetleri, Karadeniz Sahil Vilayetleri, Akdeniz Sahil Vilayetleri, Garbi Anadolu Vilayetleri, Merkezi Anadolu Vilayetleri ve Şarki ve Cenubi Şarki Anadolu Vilayetleridir. 53.673 sayım noktası oluşturulmuştur. Bunlardan %70,63 köylerde, %29,37 ise şehir merkezlerindedir. Sayımda 52.276 memur görev yapmıştır¹¹.

⁷ "Umumi Tahriri Nüfus İcrası Hakkında Kanun", *Resmî Gazete*, 04.07.1926, s. 1851.

⁸ Aytül Tamer, Alanur Çavlin Bozbeyoğlu, "1927 Nüfus Sayımının Türkiye'de Ulus Devlet İnşasındaki Yeri: Basında Yansımalar", *Nüfusbilim Dergisi*, 26 (2004), s.74.

⁹ Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, *28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri*, Fasikül III, Başvekâlet Müdevvenat Matbaası, Ankara, 1929, s. 3.

¹⁰ Zafer Toprak, "Cumhuriyet Ankara'sında İlk Nüfus Sayımı (Tecrübe Tahriri 1927)", *Ankara Dergisi*, 1/2 (1991), s. 61.

¹¹ Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, *a.g.e.*, s. 5.

63 vilayet, 328 kaza, 699 nahiye ile 39.901 köyde gerçekleştirilen sayım sonucuna göre Türkiye nüfusu 13.648.270 kişidir. Nüfusun 6.563.879'u erkeklerden, 7.084.391'i kadınlardan oluşmaktadır¹². 63 vilayetin 50'sinde kadınlar, 13'ünde erkekler fazladır. Erkek nüfusun daha fazla olduğu vilayetler Ankara, Adana, Bayazıt, Cebelibereket (Osmaniye), Diyarbakır, Hakkâri, İstanbul, Kırklareli, Mersin ve Van'dır¹³.

Sayıma göre ülke genelindeki yerleşim yeri sayısı da 40.991'dir ve km²'ye düşen nüfus yoğunluğu 17,9'dur. Sayım esnasında ülke genelinde 2.769.057 ev, 88.865 ikamete mahsus olmayan fakat insanların içerisinde barındığı binalar, 802.653 de diğer binalar olmak üzere toplam 3.660.575 yapı tespit edilmiştir. Bunlar arasında 14.425 okul, 9.820 resmi bina, 28.705 cami ve 1.702 hamam bulunduğu görülmüştür¹⁴.

Sayımdan önce yapılan bazı tahminlerde Türkiye'nin nüfusu 10 milyonun altındaydı. Ancak sayımla birlikte ülke nüfusunun 13 milyonun üzerinde çıkması bazı tartışmalara yol açmış ve sayım sonucunun güvenilirliğine yönelik bazı eleştiriler yapılmıştır. Fakat 1935 ve 1940 yıllarında yapılan nüfus sayımlarıyla ortaya çıkan rakamlar 1927 yılı sayımını destekler mahiyette olduğundan bu iddialar geçersiz hale gelmiştir¹⁵.

1927 Yılı Genel Nüfus Sayımı ve Kastamonu Vilayeti

M.Ö. 200.000-40.000'den itibaren yerleşim izlerinin gözlemlenebildiği antik Paphlagonia'da¹⁶ merkezi bir öneme sahip olmuş olan Kastamonu, bu yönüyle Türkiye'nin en kadim iskân

¹² Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, *a.g.e.*, s. 8, 14.

¹³ Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, *28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri*, Fasikül II, Hüsnütabiat Matbaası, Ankara, 1929, s. 18.

¹⁴ Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Fasikül III, *a.g.e.*, s. 8, 16.

¹⁵ Ratip Yüceuluğ, *Savaş Sonu Nüfus Meseleleri - Türkiye Nüfusu Üzerinde İncelemeler ve Fikirler*, Ankara Basım ve Ciltevi, Ankara, 1944, s. 39.

¹⁶ Alperen Yalçın Bazna, *Osmanlı Taşra İdaresi: Kastamonu Örneği (1839-1876)*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Çankırı, 2021, s.6.

merkezlerinden biri olma özelliğini taşımaktadır¹⁷.Malazgirt Zaferinin ardından Türk idaresine giren Kastamonu, Miryokefalon zaferine kadar Bizans, Danişmentliler ve Selçuklular arasında çok sık el değiştirmiş ve nihayet bu zaferle kesin biçimde Selçuklu hakimiyetine girmiştir¹⁸. Bundan sonra tamamen Türk iskanına açılmış, 13.yüzyıl ortalarında Selçukluların iki uç merkezinden biri haline gelerek Türkmenlerin Başkenti unvanını almış ve 14.yüzyıl ortalarında Türklerin hâkim unsur olduğu bir kent hüviyetine bürünmüştür¹⁹.Selçuklu egemenliğinin ortadan kalmasının ardından sırasıyla Çobanoğulları ve Candaroğulları'nın hakimiyetine giren Kastamonu, 1461'de Fatih Sultam Mehmet tarafından fethedilerek Osmanlı idaresine alınmış ve Anadolu Beylerbeyliğine bağlı bir Sancak Merkezi statüsüne konulmuştur²⁰.

19. yüzyılın ortalarına kadar bu statüsünü koruyan Kastamonu'da 1831 tarihli nüfus sayımı Kilisevize Mehmet Sait Efendi tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu tarihte Kastamonu²¹ sancağı nüfusu, sancak merkezi 14.861, Kazai Taşköprü 6.975, Kazai Boyabat 7.456, Kazai Gökçeğaç 1.947, Kazai Devregan 2.919, Kazai Sinop 7.137, Kazai Gerze 2.521, Kazai Saray 4.839, Kazai Çanlı 2.478, Kazai Akkaya 1.586, Kazai İstafan 2.745, Kazai Ayandon 2.088, Kazai Gineulu 5.713, Kazai İnebolu 2.822, Kazai Hoşalay 6.586, Kazai Cide 4.455, Kazai Zarı 2.399, Kazai Küreinuhas 8.345, Kazai Azdavay 4.986, Kazai Devrekani 3.002, Kazai Güney 2.520, Kazai Göl 2.297, Kazai Çilene 912, Kazai Eflani 1.663, Kazai Merküze 2.912, Kazai Araç 2.472, Kazai Sarp 1.888, Kazai Boyalı 2.293, Kazai Yürükânı Araç 708, Kazai Gerede 795, Kazai Akyürken ise 219 erkek nüfus şeklinde kaydedilmiştir. Sancak genelinde yerleşik

¹⁷ Sibel Kundakçı, Orçun Nalezen, "Osmanlı Devri Başlarında Kastamonu Kazası'nda Nüfus ve Yerleşme", *Kastamonu Tarihi Araştırmaları (Şehir, Toplum ve Ekonomi)*, Ed: Şerif Demir, Orçun Nalezen, Berikan Yayınevi, Ankara, 2023, s.371.

¹⁸ Burhan Şahin, *Cumhuriyet Öncesinde Kastamonu'nun İdari-Nüfus ve Etnik Yapısı (1839-1903)*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1992, s.1.

¹⁹ Bazna, *a.g.t.*, s.10.

²⁰ Şahin, *a.g.t.*, s.3.

²¹ Sayım hülâsa defterinde Kastamonu'nun nüfusu yoktur. İstanbul Üniversitesi kütüphanesinde "İstatistik ve defatir" kataloğunda sekiz numara ile kayıtlı ve Kastamonu'nun nüfus sayımını gösteren bir defter vardır. Ancak. Kastamonu'nun ne zaman sayıldığı defterde yazılı değildir. Karal, *a.g.e.*, s. 17.

yaşayan Müslüman erkek sayısı toplam 122.986'dır. Buna İslam ehli olarak görülen ve çingene olarak ifade edilen 226 kişinin de eklenmesiyle sayı 123.212'ye yükselmektedir. Gayri Müslim erkek sayısı ise 3.285 olarak belirtilmiş ancak bunların hangi kazada yaşadığına yer verilmemiştir. Dolayısıyla 1831 yılında sancağın toplam erkek nüfusu 126.497 kişi olarak tespit edilmiştir²². Kastamonu, 1846'da vilayete dönüştürülürken sınırlarına Kocaeli, Bolu, Viranşehir, Sinop Sancakları eklenmiştir. 1855'te Kocaeli Kastamonu'dan ayrılarak Hüdavendigâr vilayetine bağlanmıştır. 1859-1867 yıllarında mutasarrıflığa dönüştürülmüş lakin vilayet statüsünü sürdürmüştür ve üstelik 1863'te Çankırı da Kastamonu sınırlarına dahil edilmiştir²³. Zaman içinde Kastamonu'nun mülki durumunda çeşitli değişiklikler de meydana gelmiştir. Vilayetin 1903 tarihli 21. Salnamesine göre (son Salnamedir) Kastamonu, Kastamonu Sancağı, Bolu Sancağı, Sinop Sancağı ve Çankırı Sancağından ve bunlara bağlı 22 kaza ve 27 nahiyeden oluşmuştur²⁴. TBMM'nin devraldığı mülki idare yapılanmasında ise Kastamonu vilayet, Sinop ve Çankırı mülhak liva ve Bolu müstakil liva statüsündedir.²⁵ "Cumhuriyetin ilanından sonra 1924 Anayasası uyarınca Osmanlı mülki idare mirasından kalan 67 birim (15 vilayet merkezi ve 52 liva) ile TBMM'nin açılışından sonra yeni kurulan 7 liva; vilayet ismiyle "il" esasına dayalı bir şekilde örgütlenmiştir"²⁶. Oluşturulan 74 vilayetten biri olan Kastamonu, 30 Mayıs 1926 tarih ve 877 Sayılı Teşkilat-ı Mülkiye Kanunu ile mülki yapısında bazı değişikliklere uğramıştır. Bu çerçevede, Devrek kazasına bağlı Fakıpaazarı, İnebolu kazasına bağlı Küre, Merkez kazaya bağlı Göl ve Akbaba nahiyeleri ilga olunurken, Küre ise yeniden kaza olarak teşkil edilmiştir²⁷. Kastamonu, kuzeyde Karadeniz; doğuda Sinop, Samsun, Amasya; güneyde Çorum ve Çankırı; batıda Bolu ve Zonguldak vilayetleriyle çevrilidir.

²² Karal, *a.g.e.*, s. 17, 180-185.

²³ Bazna, *a.g.t.*, s.313.

²⁴ Şahin, *a.g.t.*, s.19-21.

²⁵ Çağrı Çolak, Deniz Çolak, "Türkiye Cumhuriyeti Mülki İdare Tarihinde İlçeye Dönüştürülen İller", *CTAD*, Yıl:19, Sayı:37 (Bahar 2023), s.11-12.

²⁶ *A.g.m.*, s.16.

²⁷ "Teşkilat-ı Mülkiye Kanunu", Resmî Gazete: 26 Haziran 1926.

1925-1928 yılları arasını kapsayan resmi devlet yıllıklarında kazalarda bulunan kadın ve erkek nüfus ve vilayetin toplam nüfusu verilmiştir. Buna göre 1927 yılında Kastamonu'da 148.597 erkek, 187.009 kadın olmak üzere toplamı 335.601 kişinin olduğu belirtilmişse²⁸ de nüfusun yaş dağılımı, medeni hali, şehir merkezi, kaza ve köylere dağılımı gibi özellikler bilinmemektedir. Kastamonu vilayetinin nüfusuna dair oldukça ayrıntılı bilgiler ilk olarak 1927 yılında yapılan genel nüfus sayımı ile elde edilmiştir.

1927 yılı umumi nüfus sayımında Kastamonu vilayeti Kocaeli, Zonguldak, Sinop, Samsun, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ve Artvin ile Karadeniz Sahil Vilayetleri grubunda yer almıştır²⁹. 2.187.099 kişinin yaşadığı Karadeniz Sahil Vilayetleri ülke nüfusunun %16,02'sini, 73.621 km² yüzölçümü ile ülke yüzölçümünün %9,66'ını oluşturmaktadır. Grubun km²'ye düşen nüfus yoğunluğu ortalaması 29,7'dir³⁰. 6.070 yerleşim yeri³¹ ile Türkiye'deki yerleşim yerlerinin %14,81'ine sahiptir.

14.610 km² yüzölçümüne ve 1.160 yerleşim yerine sahip Kastamonu vilayetinin nüfusu 336.501, km²'ye düşen nüfus yoğunluğu 23'tür³². Kastamonu nüfus bakımından Karadeniz Sahil Vilayetleri grubu nüfusunun %15,39'unu, ülke nüfusunun ise %2,47'sini oluşturmaktadır. Yüzölçümü yönüyle grubun 19,84'ünü, ülkenin %1,92'sini; yerleşim yeri bakımından grubun %19,11'ini, ülkenin 2,83'ünü oluşturmaktadır.

Kastamonu, Karadeniz Sahil Vilayetleri içerisinde nüfusun en fazla olduğu vilayettir. En az nüfusa sahip olan yer ise 90.066 kişinin yaşadığı Artvin'dir. 14.610 km² yüzölçümü ile Kastamonu en büyük vilayetten, en küçük vilayet ise 4.170 km² ile Giresun'dur. Yerleşim yeri sayısına göre 1.160 ile Kastamonu ilk sırada gelirken, son sırada 288 yerleşim yeri ile Artvin gelmektedir. Nüfus yoğunluğuna göre ise 62,7 kişi ile ilk

²⁸ Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi, *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi 1927-1928*, Matbaa-i Âmire, İstanbul, 1928, s. 1079

²⁹ Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Fasikül II, *a.g.e.*, s. 137.

³⁰ Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Fasikül III, *a.g.e.*, s. 9.

³¹ Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Fasikül III, *a.g.e.*, s. 11.

³² Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Fasikül III, *a.g.e.*, s. 11.

sırada Trabzon gelirken Kastamonu 23 kişi ile 8. Sırada, Artvin ise 13 kişi ile son sırada yer almaktadır³³.

Resim 1. 1927 Yılı Türkiye Cumhuriyeti Mülki İdari Taksimat Haritası³⁴

Vilayetleri ve içindeki kazaların sayısını ve sınırlarını gösteren yukarıdaki haritaya göre Türkiye Cumhuriyeti 63 vilayet ve 328 kazadan oluşmaktadır. Haritada sınırları mavi çizgi ile belirtilmiş olan Kastamonu vilayetinin kazaları Araç, Cide, Daday, İnebolu, Kastamonu, Küre, Taşköprü ve Tosya'dır.

Kastamonu vilayeti 8 kaza ve bunlara bağlı 11 nahiyeye ile 1160 köyden oluşmaktadır. Kazalar Kastamonu, İnebolu, Taşköprü, Cide, Daday, Tosya, Küre (Küre-i Nühas) ve Araç'tır. Nahiyeler ve köylerin durumu ise şu şekildedir Kuzkaya ve Devrekani nahiyeleriyle birlikte 241 köy Kastamonu kazasına bağlıdır. İnebolu kazasına bağlı Evrenye (Abana)³⁵ ve Çatalzeytin nahiyeleriyle birlikte 151 köy; Taşköprü'ye

³³ Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, *28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri*, Fasikül I, Hüsnütabat Matbaası, Ankara, 1929, s. 25.

³⁴ Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Fasikül II, *a.g.e.*, s. 209.

³⁵1916 yılı Ocak ayında Kastamonu Vilayet Meclisi tarafından nahiyeye merkezini Abana'dan Evrenye'ye taşınması kararlaştırılmıştır. Ancak Abanalılar duruma itiraz etmiş ve bu itirazları bir nebze işe yaramıştır. Mart 1917'de Dahiliye Nezareti onayıyla Evrenye (Enver Paşa) ve Abana olarak iki ayrı nahiyeye oluşturulmuştur. Abanalılar

bağlı Gökçeada nahiyesi ile birlikte 152 köy bulunmaktadır. Küre kazasına bağlı nahiye yoktur, 92 köy vardır. Cide'ye bağlı Hoşalay³⁶ nahiyesiyle birlikte 135 köy; Daday'a bağlı Azdavay nahiyesiyle birlikte 162 köy bulunmaktadır. En fazla nahiyenin bağlı olduğu yer Araç'tır. Mergüze³⁷, Boyalı (Kışla), İğdir nahiyeleriyle birlikte 149 köy bu kazaya bağlıdır. Tosya kazasının ise Kargı nahiyesiyle birlikte 77 köyü mevcuttur³⁸.

Vilayette sayım için 244'ü kazalarda ve nahiye merkezlerinde, 1.364'ü köylerde olmak üzere toplam 1.608 sayım noktası oluşturulmuştur. Bu sayım mıntıklarında, 244'ü merkezlerde 1.114'ü köylerde olmak üzere toplam 1.358 sayım memuru görev yapmıştır. Köylerde görev yapan memurların 493'ü sayım bölgesinden belirlenmiş, 621'i merkezden gönderilmiştir³⁹.

Kastamonu vilayetinde sayım sonucunda ikamete mahsus ev sayısı 65.680, ikamete mahsus olmayan ancak yine de meskûn bulunan bina sayısı 1.113, diğer 66.098 bina ile toplam bina sayısı 132.891 olarak tespit edilmiştir. Vilayette 566 mektep, 900 cami, 132 resmi daire, 92 tane hamam bulunmaktadır⁴⁰. Buna göre Kastamonu, Türkiye genelindeki ikamete mahsus binaların %2,37'sini, ikamete mahsus olmayan fakat yine de meskûn olan yapıların %1,25'ini, diğer binaların %8,23'ünü ve toplamda tüm binaların %3,63'ünü barındırmaktadır.

itirazlarını sürdürmüşler ve bu itirazların sonucunda 2 Mart 1919'da Evrenye nahiyesi kaldırılmış ve Abana eski köyleriyle birlikte yeniden yöredeki tek nahiye merkezi olmuştur. Abdullah Erdem Taş, "Ahi Evren'den Enver Paşa'ya: Osmanlı İdari Taksimatında Evrenye", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 47 (2022), s. 105-109. <https://tkidergisi.com/tki-dergisi/ahi-evrenden-enver-pasaya-osmanli-idari-taksimatinda-evrenye>. (Erişim: 19 Ocak 2025)

³⁶ 1962 yılında çıkarılan bir yasa ile ismi Doğanyurt olarak değiştirilmiştir. Günümüzdeki Kastamonu'ya bağlı bir ilçedir. "Doğanyurt", <https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-63817/doganyurt.html>. (Erişim: 25.01.2025)

³⁷ 1968 yılında adı İhsaniye olarak değiştirilmiştir. Günümüzdeki Kastamonu'ya bağlı bir ilçedir. "İhsangazi", <https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-63819/ihsangazi.html>. (Erişim: 25.01.2025)

³⁸ Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi, *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi 1928-1929*, Matbaa-i Âmire, 1929, s. 1072.

³⁹ Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Fasikül III, *a.g.e.*, s. 78.

⁴⁰ Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Fasikül III, *a.g.e.*, s. 11, 70, 74.

Ayrıca okulların %3,92'si, camilerin %3,14'ü, resmi dairelerin %1,34'ü, hamamların% 5,4'ü buradadır.

Resim 2. Nüfus Sayımına Göre Vilayet ve Kazalar İtibariyle Nüfus Haritası⁴¹

Nüfus yoğunluğuna göre hazırlanmış haritada vilayetler ve kazalar km² düşen nüfus yoğunluğu dikkate alınarak kırmızı çizgilerden oluşturulmuş beş farklı grupta sınıflandırılmıştır. Nüfus yoğunluğundaki artışa göre çizgilerin yönü değişmekte ve sıklığı da artmaktadır. Vilayeti oluşturan sahil kazalarından İnebolu yoğunluk bakımından 2. Grupta, Cide ve Araç kazaları 4. Grupta, diğer ilçelerde 3. Grupta gösterilmiştir.

Cinsiyet ve Nüfus Yoğunluğu İtibariyle Nüfus

Nüfus sayımında vilayet nüfusunun medeni hal bakımından kazalara ve cinsiyetlere dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. 1927 Nüfus Sayımına Göre Kastamonu Nüfusu⁴²

⁴¹ Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Fasikül I, a.g.e., s. 299.

⁴² Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Fasikül II, a.g.e., s. 20-21.

Kazalar	Erkek	Kadın	Toplam	Yüzölçümü (km ²)	Nüfus Yoğunluğu	Yerleşim Yeri
Araç	16658	21845	38503	3020	12.7	153
Cide	16257	19964	36221	2050	17.7	137
Dađay	17219	23265	40484	1430	28.3	155
İnebolu	20786	26527	47313	1490	31.7	147
Kastamonu	28550	34567	63117	2240	28.1	239
Küre	10873	13822	24695	880	28	97
Taşköprü	20891	26520	47411	1930	24.6	155
Tosya	17345	21412	38757	1570	24.7	77
Toplam	148.579	187922	336501	14610	23	1160

Kastamonu vilayeti nüfusu 336.501 kişidir. Nüfusun en az olduğu yer 24.695 kişi ile Küre, en fazla olduğu yer ise 63117 kişinin yaşadığı merkez kaza Kastamonu'dur. Kazada nüfusun %76,88'i köylerde, %23,11'i kaza merkezinde yaşamaktadır. Kazalar yüzölçümü bakımından sıralandığında 3020 km² ile Araç ilk sırada gelmektedir ve vilayet topraklarının yaklaşık %20,67'sini oluşturmaktadır. Daha sonra Kastamonu, Cide, Taşköprü, Tosya, İnebolu ve Dađay gelmektedir. Son sırada 880 km² ile Küre kazası vilayet topraklarının %6,02'sini oluşturmaktadır. Km²'ye düşen nüfus yoğunluğu bakımından en kalabalık yer 31,7 kişi ile İnebolu, ardından da 28,3 kişi ile Dađay gelmektedir. Kastamonu ise 28,1 ile 3. sıradadır. Küre yüzölçümü bakımından küçük olsa da oldukça kalabalık bir yerdir ve 28 kişi ile 4. Sırada gelmektedir. Diğerleri ise Tosya 24,7, Taşköprü 24,6, Cide 17,7, Araç 12,7 şeklinde sıralanmaktadır. Vilayetin en geniş kazası olan Araç, nüfus yoğunluğu bakımından son sırada yer almaktadır ve 12 kişi ile vilayet ortalamasının yaklaşık yarısı kadar bir nüfus yoğunluğuna sahiptir. Yerleşim yeri sayısı sıralamasında ise ilk sırada 239 yerleşim yeri ile Kastamonu, son sırada ise 77 yerleşim yeri ile Tosya kazası gelmektedir. Ülke genelinde olduğu gibi vilayette de kadınlar erkeklerden fazladır. Kadınlar nüfusun %55,85'ni, erkekler %44,15'ni oluşturmaktadır. Tüm kazalarda da kadınların sayısı erkeklerden fazladır. Farkın en fazla olduğu yer 6.107 kişi ile Kastamonu'dur. Fark Dađay'da 6.046, İnebolu'da 5.741, Taşköprü'de 5.629, Araç'ta 5.187,

Tosya'da 4.067, Cide'de 3.707'dir. Farkın en az olduğu yer ise 2.949 kişi ile Küre'dir.

Bu tabloya göre Kastamonu vilayetinde kadın nüfusun erkeklerden belirgin şekilde fazla olması, 1927 genel nüfus yapısıyla uyumludur. Türkiye genelinde de kadın oranı erkeklerden yüksektir ve bu durum I. Dünya Savaşı, Balkan Savaşları ve Kurtuluş Savaşı gibi çatışmalarda erkek nüfus kayıplarının yüksekliğiyle bağlantılıdır. Kastamonu özelinde farkın Türkiye ortalamasından daha yüksek çıkması, vilayetin savaş döneminde cephe gerisinde kalmasına rağmen askere alınan erkek oranının yüksekliği ve erkeklerin iş bulabilmek için başka yörelere göç etmeyi tercih etmesiyle ilişkili olabilir. Ayrıca nüfus yoğunluğu bakımından Kastamonu'nun km² başına 23 kişi ile Karadeniz Sahil Vilayetleri ortalaması olan 29,7'nin altında kalması, dağlık ve engebeli coğrafyanın yerleşim yoğunluğunu sınırladığına işaret etmektedir.

Medeni Durum İtibariyle Nüfus

Nüfus sayımında vilayet nüfusunun medeni hal bakımından kazalara ve cinsiyetlere dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2. 1927 Nüfus Sayımına Göre Kastamonu Nüfusunun Medeni Hali⁴³

Kazalar	Cinsiyet	Nüfus	Medeni Hal					
			Bekar	Evli	Dul	Boş	Meçhul	
Kastamonu	Şehir	Erkek	7408	3064	4169	116	55	4
		Kadın	7182	2338	3091	1561	189	3
	Köyler	Erkek	21142	9865	10835	397	44	1
		Kadın	27385	9465	12233	5500	180	7
	Toplam	Erkek	28550	12929	15004	513	99	5
		Kadın	34567	11803	15324	7061	369	10
Araç	Erkek	16658	8754	7549	294	52	9	
	Kadın	21845	8739	9379	3516	197	14	

⁴³ Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Fasikül II, *a.g.e.*, s. 140-141.

Cide	Erkek	16257	8689	7186	323	36	23
	Kadın	19964	7474	9291	3036	159	4
Daday	Erkek	17219	8904	7919	362	29	5
	Kadın	23265	9270	9789	4062	136	8
İnebolu	Erkek	20786	11226	9208	296	48	8
	Kadın	26527	10478	12017	3787	235	10
Küre	Erkek	10873	5397	5294	161	17	4
	Kadın	13822	5403	6048	2273	98	-
Taşköprü	Erkek	20891	10665	9865	299	45	17
	Kadın	26520	9986	12003	4288	192	51
Tosya	Erkek	17345	9270	7700	272	91	12
	Kadın	21412	8611	9081	3440	267	13
Toplam	Erkek	148579	75834	69725	2520	417	83
	Kadın	187922	71764	82932	31463	1653	110
Genel Toplam		336501	147598	152657	33983	2070	193

Medeni durum bakımından vilayet nüfusunun yaklaşık %43,86'sı bekar, %45,37'si evli, %10,09'u dul, %0,68 ise boş ya da meçhul durumdadır. Erkeklerin oranı bekarlarda %51,37, evlilerde %45,67, dullarda 7,42, dul veya meçhul olanlarda ise %22,09'dur. Kadınların oranı ise bekarlarda %48,63, evlilerde %54,33, dullarda 92,58, dul veya meçhullerde ise %77,91'dir. Buna göre erkeklerin sayısının sadece bekar nüfus içerisinde, fazla olduğu diğerlerinde ise kadınların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Farkın en belirgin olduğu yer ise dul nüfusundadır. Toplam 33.983 dulun bulunduğu vilayette kadınların sayısı erkeklerden 12 kat daha fazladır.

Kaza nüfusu içerisinde bekar oranının en fazla olduğu yer %46,14 ile Tosya, en az olduğu yer ise %39,18 ile Kastamonu'dur. Diğer kazalar ise İnebolu %45,87, Araç %45,43, Daday %44,89, Cide %44,62, Küre %43,73, Taşköprü %43,56 şeklinde sıralanmaktadır. Evli nüfusta sıralama tam tersidir. Oranın en fazla olduğu yer %48,05 ile Kastamonu, en az olduğu yer ise %43,30 ile Tosya'dır. Taşköprü'de %46,12, Küre'de %45,92, Cide'de %45,49, İnebolu'da %44,86, Araç'ta

%43,97, Daday'da ise %43,74'tür. Dul nüfus oranının en yüksek olduğu yer %12 ile Kastamonu, en az olduğu yer %9,27 ile Cide'dir. Bu oran Daday'da %10,93, İnebolu'da %10,08, Araç'ta %9,89, Küre'de %9,85, Taşköprü'de %9,67, Tosya'da %9,57'dir. 2263 kişinin medeni durumunun boş ya da meçhul olarak belirtildiği vilayette kazalar içerisinde oranın en yüksek olduğu yer %0,98 ile Tosya'dır. Diğerleri ise Kastamonu %0,76, Araç %0,70, Taşköprü ve İnebolu %0,64, Cide %0,61, Küre %0,48, Daday %0,44 şeklinde sıralanmaktadır.

Kastamonu kazası şehir ve köyler şeklinde ayrı ayrı sınıflandırılmıştır. Bekar nüfus oranı köylerde %39,83, şehirde ise %37,02; evlilerin oranı şehirde %49,76, köylerde %47,53; dulların oranı şehirde %11,50, köylerde %12,15; dul veya meçhullerin oranı şehirde %1,72, köylerde 0,47'dir. Hem şehirde hem de köylerde erkeklerin sayısı sadece bekar nüfusta kadınlardan fazla, diğerlerinde ise kadınların sayısı erkeklerden daha fazladır.

Medeni durum verileri, özellikle dul kadın oranındaki yükseklik açısından Türkiye ortalamalarıyla paralellik göstermektedir. 1927 genelinde dul oranı %8,4 iken Kastamonu'da bu oran %10,09'dur. Bu fark, savaş yıllarındaki erkek nüfus kayıplarının yanı sıra erkeklerin göç eğiliminin yüksek olması ile açıklanabilir. Bekar nüfusun en yüksek olduğu Tosya'da bu oran, tarımsal iş gücüne dayalı bir ekonominin varlığı ve geç evlenme eğilimi ile ilişkilendirilebilir. Kastamonu merkezde evli oranının yüksekliği ise kentsel alanlarda aile kurma eğiliminin daha erken yaşlarda gerçekleşmesi ile açıklanabilir.

Yaş Grupları ve Okur-Yazar Durumu İtibariyle Nüfus

Vilayet nüfusunun yaş aralıkları ile okuryazarlık bakımından durumunun kazalara ve cinsiyetlere dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3. 1927 Nüfus Sayımına Göre Kastamonu Nüfusunun Yaşa Göre Dağılımı ve Okur Yazarlık Durumu⁴⁴

Kazalar	İ	Yaş Grupları	Okuma/Yazma Durumu

⁴⁴ Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Fasikül II, *a.g.e.*, s. 140-141.

			1 Yaşından Küçük	1-2	3-6	7-12	13-19	20-45	46-60	61-70	71+	Yaşı Belirsiz	Bilen	Bilmeyen
Kastamonu	Şehir	Erkek	163	326	383	432	1193	3588	872	351	94	6	2788	4620
		Kadın	169	276	05	503	941	2881	1248	461	291	7	925	6257
	Köyler	Erkek	1198	1753	1800	1981	3957	6137	2284	1409	594	29	1708	19434
		Kadın	674	1522	1953	1662	3706	10578	4498	1642	1070	80	183	27202
Toplam	Erkek	1361	2079	2183	2413	5150	9725	3156	1760	688	35	4496	24054	
	Kadın	843	1798	2358	2165	4647	13459	5746	2103	1361	87	1108	33459	
Araç	Erkek	1089	1707	1669	2029	2892	4142	1669	1071	382	8	1392	15266	
	Kadın	933	1420	1587	1798	3129	8209	3025	1188	534	22	63	21782	
Cide	Erkek	1139	1553	1591	1684	3222	4245	1444	887	462	30	1354	14903	
	Kadın	855	1327	1501	1353	3048	7709	2768	815	555	33	130	19834	
Daday	Erkek	1204	1607	1416	1894	3208	4699	1718	1010	426	37	1517	15702	
	Kadın	806	1621	1638	1756	3226	8715	3533	1157	729	84	105	23160	
İnebolu	Erkek	1191	2064	2355	2325	3748	5571	2084	931	497	20	2742	18044	
	Kadın	884	1813	2303	2122	4297	10070	3438	1038	523	39	537	25990	
Küre	Erkek	756	1004	1029	1122	2166	2829	1110	651	199	7	925	9948	
	Kadın	487	835	1092	1016	2396	4953	2048	606	376	13	111	13711	
Taşköprü	Erkek	1104	1966	2171	2385	3787	5711	2246	1111	384	26	1632	19259	
	Kadın	857	1594	2135	2026	3776	10563	3821	1136	576	36	246	26274	
Tosya	Erkek	919	1711	1756	1888	3127	5269	1714	667	265	29	2051	15294	
	Kadın	637	1515	1908	1707	3219	8406	2615	821	539	45	616	20796	
Toplam	Erkek	8763	13691	14170	15740	27300	42191	15141	8088	3303	192	16109	132470	
	Kadın	6302	11923	14522	13943	27738	72084	26994	8864	5193	359	2916	185006	
Genel Toplam			15065	25614	28692	29683	55038	114275	42135	16952	8496	551	19025	317476

Oldukça genç bir nüfusa sahip Kastamonu vilayetinde 1 yaş altında olanlar nüfusun yaklaşık %4,48, 1-2 yaş %7,61, 3-6 yaş %8,53, 7-12 yaş %8,82, 13-19 yaş %16,36, 20-45 yaş %33,96, 46-60 yaş %12,52, 61-70 yaş %5,04, 71 ve üzeri yaş %2,52, yaşı bilinmeyenler ise %0,16'sını oluşturmaktadır. Buna göre çocuk kabul edilebilecek 0-12 yaş aralığındakiler vilayet nüfusunun %29,44'ünü oluşturmaktadır. 20 yaş altı nüfusun oranı ise %45,79'dur. 20-60 yaş aralığındaki iş gücü bakımından en etkili ve verimli nüfusun oranı ise %39'dur. Bu oran vilayet nüfusunun neredeyse 2/5'idir.

1 yaşından küçüklerde, 1-2 ve 7-12 yaş aralıklarında erkeklerin sayısının fazla, diğerlerinde ise kadınların daha fazla olduğu görülmektedir. 1 yaşından küçüklerde erkekler %58,17, kadınlar %41,83; 1-2 yaş aralığında erkekler %53,45, kadınlar %46,55; 3-6 yaş aralığında erkekler %49,39, kadınlar 50,61; 7-12 yaş aralığında erkekler %53,03, kadınlar %46,97; 13-19 yaş aralığında erkekler %49,6, kadınlar

%50,4; 20-45 yaş aralığında erkekler 36,92, kadınlar %63,08; 46-60 yaş aralığında erkekler %35,93, kadınlar %64,07; 61-70 yaş aralığında erkekler %47,71, kadınlar %52,29; 71 yaş ve üstünde erkekler %38,88, kadınlar %61,12; yaşı meçhul olanlarda ise erkekler %34,85, kadınlar %65,15 oranındadır. Kadınlar ile erkekler arasındaki farkın en fazla olduğu yer yaşı bilinmeyenlerdedir. 20 yaşından küçüklerin oranının en az olduğu kaza %39,6 ile Kastamonu, en yüksek olduğu yer ise %48,83 ile İnebolu'dur. Diğer kazalar Küre %48,2, Cide %47,69, Tosya %47,44, Araç %47,24, Taşköprü %45,98 ve Daday %45,4 olarak sıralanmaktadır. 20-60 yaş aralığındaki en üretken ve verimli nüfusta ise oranın en yüksek olduğu yer %50,83 ile Kastamonu, en düşük olduğu yer %44,27 ile Araç'tır. Bu oran Taşköprü'de %47,12, Tosya'da %46,45, Daday'da %46,1, İnebolu'da %44,73, Cide'de 44,63, Küre'de %44,3'tür. Yaşlı nüfus olarak kabul edilebilecek 61 yaş ve üzerinde oranın en yüksek olduğu yer %9,37 ile Kastamonu, en düşük olduğu yer %5,91 ile Tosya'dır. Daday'da ise bu oran %8,26, Araç'ta %8,25, Cide'de %7,51, Küre'de %7,42, Taşköprü %6,76, İnebolu'da %6,32'dir. Ülke genelinde okuma yazma bilenlerin oranı oldukça düşüktür. Toplumun %91,86'sı okuma yazma bilmemekteydi. Bu durum Kastamonu daha da vahimdir. Halkın %94,35'i okuryazar değildir. Okuma yazma bilenlerin en fazla olduğu yer 5.604 kişi ve %8,87 oranı ile merkez kazadır. Kaza köylerinde bu oran %3,9, şehir merkezinde ise %25,45'tir. Diğer kazalardan İnebolu'da 6,93, Tosya'da 6,88, Daday'da %4,5, Küre'de %4,2, Cide'de %4,1, Taşköprü'de %3,96'dır. En düşük olduğu yer ise 1.455 kişi ve %3,78 oranıyla Araç'tır. Türkiye genelinde okuryazarlık oranı %8,14'tür. Kadınlarda bu oran %3,67, erkeklerde 12,97'dir. Kastamonu vilayetinde ise okuryazarlık oranı %5,65'tir. Kadınlarda bu oran %0,86, erkeklerde %10,84'tür. Vilayette kadın nüfusun okuryazar oranı ülke ortalamasının oldukça gerisindedir. Okuryazar durumdaki 19.025 kişinin %84,67'si erkeklerden, %15,32'si kadınlardan oluşmaktadır. Kazalarda kadınların okuryazar oranının en düşük olduğu yer %0,25 ile Araç, en yüksek olduğu yer ise %1,76 ile merkez kaza Kastamonu'dur. Bu oran Tosya'da %1,58, İnebolu'da %1,13, Taşköprü'de %0,51, Küre'de %0,46, Cide'de %0,35, Daday'da %0,25'tir.

Bu veriler, Kastamonu'nun 1927'de genç bir nüfus yapısına sahip olduğunu ancak eğitim seviyesinin Türkiye ortalamasının altında

kaldığını göstermektedir. Nüfusun %45,79'unun 20 yaş altında olması, yüksek doğurganlık oranlarına işaret etmektedir ki bu durum Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki nüfus artışını teşvik eden politikalarla uyumludur. Ancak okuryazarlık oranı Türkiye ortalamasının altında kalmış, özellikle kadınlarda bu oran son derece düşüktür. Bu fark, dönemin kırsal yapısı, eğitim kurumlarının yetersizliği ve kız çocuklarının eğitime katılımındaki sınırlılıklarla açıklanabilir. Merkez kaza ile köyler arasındaki %21,55'lik okuryazarlık farkı, kentsel alanların eğitimde avantajlı durumda olmasıyla izah edilebilir. Ayrıca, bazı bölgelerde küçük yaş erkek çocuk sayısının fazlalığı, hem kız çocukların hayatta kalma şansının düşük olmasından (cinsiyet temelli çocuk ölümü farkı) hem de erkek çocukların ekonomik değerinin yüksek görülüp korunmasından kaynaklanabilir.

Mesleklere Göre Nüfus

Nüfus sayımında vilayet nüfusunun meslekler bakımından durumunun kazalara ve cinsiyetlere dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4. 1927 Nüfus Sayımına Göre Kastamonu Nüfusunun Mesleki Dağılımı⁴⁵

Kazalar	Cinsiyet	Meslekler											
		Zirai	Sinal	Ticari	Serbest	Memur	Hâkim	Ordu	PTT	Muhtelif	Meslekler Toplamı	Mesleksiz veya Mesleki Meçhul	
Kastamonu	Şehir	E	618	1173	898	92	346	39	1393	24	199	4782	2626
		K	299	221	7	29	7	2	-	2	102	669	6513
	Köyler	E	12923	241	103	67	44	2	17	-	69	13466	7676
		K	13181	55	6	-	1	-	-	-	37	13280	14105
	Toplam	E	13541	1414	1001	159	390	41	1410	24	268	18248	10302
		K	13480	276	13	29	8	2	-	2	139	13949	20618
	Araç	E	9525	134	81	47	74	4	44	5	36	9950	6708
		K	13669	12	-	3	1	-	-	-	-	13685	8160
Cide	E	8911	281	94	38	74	2	26	3	80	9509	6748	
	K	12346	4	3	3	1	-	-	-	1	12358	7606	
Dayay	E	10167	185	84	32	62	4	28	2	110	10674	6545	

⁴⁵ Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Fasikül II, a.g.e., s. 152-153,

	K	13825	40	2	5	2	-	-	-	27	13901	9364
İnebolu	E	7514	641	766	134	176	19	259	20	825	10354	10432
	K	7204	14	9	15	-	-	-	-	21	7263	19264
Küre	E	6046	149	302	30	57	2	22	2	20	6630	4243
	K	5227	2	10	4	1	-	-	-	7	5251	8571
Taşköprü	E	11186	339	218	32	84	6	46	4	99	12014	8877
	K	12049	7	-	4	1	1	-	1	43	12106	14414
Tosya	E	8573	973	342	77	89	6	38	11	103	10212	7133
	K	10556	313	5	16	2	-	-	-	16	10908	10504
Toplam	E	75463	4116	2888	549	1006	84	1873	71	1541	87591	60988
	K	88356	668	42	79	16	3	-	3	254	89421	98501
Genel Toplam		163819	4784	2930	628	1022	87	1873	74	1795	177012	159489

Vilayette çalışanların oranı %52,6, mesleksiz ya da mesleği meçhullerin ise %47,4'tür. Çalışanların oranının en yüksek olduğu yer %61,38 ile Araç kazasıdır. Ardından Araç %60,7, Cide %60,37, Tosya %54,5, Kastamonu %51,01, Küre %48,11 ile gelmektedir. Oranın en düşük olduğu yer ise kaza nüfusunun neredeyse 1/3'ünün meslek sahibi olduğu İnebolu'dur ve oranı %37,23'tür.

Çalışan nüfusun içerisinde kadınlar az da olsa erkeklerden fazladır. Kadınların oranı %50,52, erkeklerin ise %49,48'dir. Kazalar içerisinde kadınların oranının en fazla olduğu yer %57,9 ile Araç'tır. Daha sonra Daday (%56,57), Cide (%56,51), Tosya (%51,65), Taşköprü (%50,19), Küre (%44,2), Kastamonu (%43,32) ve İnebolu (%41,23) gelmektedir.

Mesleklere göre sınıflandırılmada 9 meslek grubu (zirai, sinai, ticari, serbest, memur, hâkim, ordu, PTT, muhtelif), 1 tane meslekler toplamı ve 1 tane de mesleksiz ya da mesleği meçhul olanlar olmak üzere 11 grup da sınıflandırma yapılmıştır. Vilayet nüfusunun dağılımı ülke nüfusuyla paralellik göstermektedir. Ülke genelinde olduğu gibi Kastamonu'da da en yaygın meslek tarım sektörüdür. Vilayet nüfusunun yaklaşık %48,68'i tarım sektöründedir. Bu oranın çalışan nüfus içerisindeki payı ise %92,55'tir. Ardından %1,42 ile sanayi ve %0,87 ile ticaret gibi sektörler gelmektedir.

Kazalar içerisinde tarımla uğraşan nüfus oranının en fazla olduğu yer %60,24 ile Araç, daha sonra %59,27 ile Daday'dır. Ardından Cide %58,69, Tosya %49,36, Taşköprü %49, Küre %45,65, Kastamonu %43,1, son sırada ise %31,1 ile İnebolu gelmektedir. Çalışan nüfus içerisinde ilk sıra da %98,13 oranıyla Araç, son sırada ise %83,54 ile İnebolu gelmektedir. Diğer kazalar ise Daday %97,62, Cide %97,21, Taşköprü %96,33, Küre %94,88, Tosya %90,57 ve Kastamonu %84,48 şeklinde sıralanmaktadır. Mesleklerde kadınların en fazla olduğu sektör %53,64

ile tarımdır. Ardından %13,96 ile sanayi, %12,58 ile serbest meslek, %4,05 PTT, %3,45 ile yargı, %1,57 ile memur, %1,43 ile ticaret çalışanları gelmektedir. Askeri personel içerisinde kadın yoktur.

Yukarıda sunulan veriler, Kastamonu vilayetinde ekonomik hayatın büyük çoğunlukla tarıma dayalı olduğunu göstermektedir. Bu fark, vilayetin coğrafi yapısının sanayi gelişimine elverişli olmaması, ulaşım ve pazar imkanlarının kısıtlılığı ile açıklanabilir. Kadınların %95'ten fazlasının tarımda yer alması, kırsal üretim ilişkilerinde cinsiyet temelli iş bölümünün hâkimiyetini ve savaş sonrası erkek iş gücü kayıplarının tarımsal faaliyetlerde kadın emeğini öne çıkardığını göstermektedir. İnebolu'da tarım dışı sektörlerin (özellikle ticaretin) yüksek payı, liman kenti olması ve Karadeniz üzerinden yapılan ithalat-ihracat faaliyetlerinin etkisi ile açıklanabilir. Merkez kazada sanayi oranının diğer kazalara göre yüksek olması, küçük ölçekli işletme ve tesislerin kentsel merkezde yoğunlaşmış olabirliğiyle ilişkilendirilebilir. Bu veriler, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki Kastamonu ekonomisinin ağırlıklı olarak kendi kendine yeten, içe dönük bir yapıya sahip olduğunu; ticaret ve sanayinin ise sınırlı merkezlerde toplandığını ortaya koyar niteliktedir.

İnançlara ve Maluliyetlere Göre Nüfus

Kastamonu vilayeti halkının inanç ve maluliyet bakımından cinsiyet ve kazalara göre dağılımı aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 5. 1927 Nüfus Sayımına Göre Kastamonu Halkının Dini İnançları⁴⁶

Kazalar	Cinsiyet	Nüfusun Dinlere Göre Dağılımı									
		İslam	Katolik	Protestan	Ortodoks	Ermeni	Hristiyan	Musevi	Sair Dinler	Dinsiz veya Dini M.	
Kastamonu	Şehir	Erkek	7289	2	3	9	103	2	-	-	-
		Kadın	7082	7	-	4	86	3	-	-	-
	Köyler	Erkek	20811	33	3	19	270	6	-	-	-
		Kadın	26982	72	1	18	303	9	-	-	-
	Toplam	Erkek	28100	35	6	28	373	8	-	-	-
		Kadın	34064	79	1	22	389	12	-	-	-
Araç	Erkek	16658	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Kadın	21845	-	-	-	-	-	-	-	-	

⁴⁶ Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Fasikül II, *a.g.e.*, s. 164-165.

Cide	Erkek	16257	-	-	-	-	-	-	-
	Kadın	19964	-	-	-	-	-	-	-
Daday	Erkek	17085	1	-	-	133	-	-	-
	Kadın	23117	-	-	-	148	-	-	-
İnebolu	Erkek	20770	7	3	3	2	-	1	-
	Kadın	26523	-	-	1	3	-	-	-
Küre	Erkek	10867	-	-	-	3	3	-	-
	Kadın	13820	-	-	-	2	-	-	-
Taşköprü	Erkek	20687	12	-	-	174	18	-	-
	Kadın	26299	34	-	-	161	26	-	-
Tosya	Erkek	17336	-	-	-	9	-	-	-
	Kadın	21406	1	-	-	5	-	-	-
Toplam	Erkek	147760	55	9	31	694	29	1	-
	Kadın	187038	114	1	23	708	38	-	-
Genel Toplam		334798	169	10	54	1402	67	1	-

Vilayetin nüfusu inançlar bakımından İslamiyet, Katolik, Protestan, Ortodoks, Ermeni, Hristiyan, Musevi, Sair Dinler, Dinsiz veya Dini Meçhul başlıklarıyla, 9 grupta sınıflandırılmıştır. Burada Hristiyanlar tek bir grup altında verilmemiş Katolik, Protestan, Ortodoks, Ermeni ve Hristiyan başlıkları altında, 5 grupta ayrı ayrı verilmiştir. Semavi dinler dışındakiler ise tek bir başlıkla sınıflandırılmıştır. Ancak sayım sonuçlarına bakıldığında vilayette semavi dinler dışındaki diğer dinlere inanan veya herhangi bir inanca sahip olmayan, dini meçhul sayılan herhangi bir kimse olmadığı görülmektedir. Halkın yaklaşık %99,49'u Müslüman'dır ve 334.798 kişiden oluşmaktadır. Gayri Müslimler %0,51'dir ve 1.703 kişiden oluşmaktadır. Bunlardan sadece 1 kişi Yahudi'dir. Diğerlerinin tamamı Hristiyan'dır ve onların da %82,32'si Ermenilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla Kastamonu vilayeti içerisinde 1927 yılında en kalabalık Gayri Müslim halk Ermenilerdir

Müslüman nüfus içerisinde kadınlar, Gayri Müslimler içerisinde ise erkekler daha fazladır. Müslümanların %55,7'si kadın, %44,13'ü erkektir. Müslüman olmayanlar içerisinde ise kadınların oranı %51,9, erkeklerin ise %48,1'dir. Vilayette bulunan tek Musevi ise İnebolu'da bir erkektir. Ermenilerin %50,5'i kadın, %49,5'i erkeklerden oluşmaktadır.

Kazalara bakıldığında Müslümanların oranının en yüksek olduğu yerler Araç ve Cide'dir. Her iki kazada da halkın tamamı Müslümanlardan oluşmaktadır. Gayri Müslim oranının en yüksek olduğu yer %1,51 ile 950 kişinin yaşadığı Kastamonu'dur ve Gayri Müslim ahalinin %55,78'ni oluşturmaktadır. Kazada Müslüman nüfus

oranı ise %98,49'dur. Gayri Müslim halkın %23,4'ü kaza merkezinde geriye kalan %76,6'sı ise kazaya bağlı köylerde yaşamaktadır. Müslüman nüfusun oranı Küre'de %99,97, İnebolu ve Tosya'da %99,96, Daday'da %99,3, Taşköprü'de ise %99,1'dir. Vilayet merkezinden sonra Gayri Müslim ahalinin en fazla olduğu yer Taşköprü'dür ve kaza vilayetteki Gayri Müslim ahalinin %24,96'sına ev sahipliği yapmaktadır. Bu oran Daday'da %16,56, İnebolu'da %1,17, Tosya'da %0,88, Küre'de ise %0,47'dir.

Yukarıdaki veriler, Kastamonu'nun Cumhuriyet'in ilk genel nüfus sayımı sırasında etnik-dini bakımdan son derece homojen bir yapıya sahip olduğunu; Gayrimüslim varlığının ise daha çok Ermenilerden oluştuğunu, bunların da büyük oranda kırsalda ikamet ettiğini göstermektedir. Ayrıca, Osmanlı'nın son döneminde ve Cumhuriyet'in başlarında yaşanan savaşlar, mübadeleler ve göç hareketleri neticesinde Gayrimüslim nüfusun oldukça sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 6. 1927 Nüfus Sayımına Göre Kastamonu Halkının Maluliyet Durumu⁴⁷

Kazalar	Cinsiyet	Maluliyetler							
		Maluliyetsiz	Kör	Sağır Dilsiz	Topal	Çolak	Kambur	Diğer Maluliyetler	
Kastamonu	Şehir	Erkek	7254	21	13	49	12	3	56
		Kadın	7040	21	10	63	7	5	36
	Köyler	Erkek	20382	90	50	265	76	20	259
		Kadın	26507	112	43	463	33	24	203
	Toplam	Erkek	27636	111	63	314	88	23	315
		Kadın	33547	133	53	526	40	29	239
Araç	Erkek	16230	53	28	155	62	15	115	
	Kadın	21458	73	21	200	17	5	71	
Cide	Erkek	15915	37	22	118	55	6	104	
	Kadın	19793	24	7	88	8	7	37	
Daday	Erkek	16647	96	23	213	97	8	135	
	Kadın	22791	70	24	255	18	13	94	
İnebolu	Erkek	20265	56	31	151	91	9	183	
	Kadın	26317	27	9	77	21	5	71	
Küre	Erkek	10383	45	27	160	89	10	159	
	Kadın	13506	36	13	182	22	8	55	
Taşköprü	Erkek	20548	28	19	180	37	5	74	
	Kadın	26217	40	10	202	7	3	41	
Tosya	Erkek	16933	59	31	135	57	8	122	
	Kadın	21165	73	12	99	16	5	42	

⁴⁷ Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Fasikül II, a.g.e., s. 164-165.

Toplam	Erkek	144557	485	244	1426	576	84	1207
	Kadın	184794	476	149	1629	149	75	650
Genel Toplam		329351	961	393	3055	725	159	1857

Kastamonu vilayeti nüfusu kör, sağır, topal, çolak, kambur, diğer maluliyetler ve maluliyeti olmayanlar olarak tasniflenmiştir. Engelli kişi sayısı 7.150'dir. Bu sayı vilayet nüfusunun yaklaşık %2,12'sini oluşturmakta, %97,88'inde ise herhangi bir maluliyet bulunmamaktadır. Maluliyetler arasında ilk sırada topallık gelmektedir ve oranı %9'1'dir. Ardından körlük %0,29, çolaklık %0,22, sağırlık ve dilsizlik %0,12, kamburluk %0,05 ile gelmektedir. Diğerlerinin oranı ise %0,55'tir ancak bu maluliyetlerin ne olduğuna dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Engelli bireylerin %42,73'ünü topal, %13,44'ünü kör, %10,14'ünü çolak, %5,97'sini sağır ve dilsiz, %2,22'sini kamburlar, %25,97'sini ise diğer maluliyetler oluşturmaktadır. Engelli bireylerin en fazla olduğu kaza 1.934 kişi ile Kastamonu merkez, en az olduğu yer ise 513 kişi ile Cide'dir. Diğerleri ise Daday 1046, Araç 815, Küre 806, İnebolu 728, Tosya 659, Taşköprü 646 şeklinde sıralanmaktadır. Bunların nüfusa oranları bakımından ise ilk sırada %3,26 oranıyla Küre, ardından Kastamonu merkez %3,06, Daday %2,58, Araç 2,12, Tosya %1,7, İnebolu %1,54, Cide %1,42, son sırada ise %1,37 ile Taşköprü gelmektedir. Engelliler içerisinde erkeklerin daha fazla olduğu görülmektedir. Engellilerin yaklaşık %43,75'i kadın, %56,25'i erkeklerdir. Maluliyetlerden topallık haricindekilerde kadınların oranı erkeklerden daha azdır. Körlerin %49,53'ü, sağır ve dilsizlerin %37,91'i, çolakların %20,55'i, kamburların %47,17'si, diğer maluliyetlerin %35'i kadınlardan oluşmaktadır. Topalların ise %53,32'si kadın, %46,68'i erkektir.

Engelli bireyler içerisinde kadınların erkeklerden fazla orana sahip olduğu tek yer Kastamonu merkezdir. Kazadaki engelli bireylerin %52,74'ü kadın, %47,26'sı erkektir. Araç'ta %47,49'u kadın, %52,51'i erkek, Taşköprü'de %46,9'u kadın, %53,1'i erkek, Daday'da %45,31'i kadın, %54,69'u erkek; Küre'de %39,21'i kadın, %60,79'u erkek; Cide'de %33,33'ü kadın, %66,67'si erkek; İnebolu'da ise %28,85'i kadın, %71,15'i erkeklerden oluşmaktadır. Kazalardaki kadın nüfus içerisindeki maluliyet oranının en yüksek olduğu yer %2,95 ile Kastamonu, en düşük olduğu yer ise %0,79 ile İnebolu'dur. Bu oran

Küre’de %2,29, Daday’da %2,04, Araç’ta %1,77, Tosya’da %1,15, Taşköprü’de %1,14, Cide’de ise %86’dır.

Anadiller Bakımından Nüfus

Kastamonu vilayeti nüfusunun anadiller bakımından cinsiyet ve kazalara göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 7. 1927 Nüfus Sayımına Göre Kastamonu’da Konuşulan Anadiller⁴⁸

Kazalar	Cinsiyet	Lisanlar															
		Türkçe	Rumca	Ermenice	Fransızca	İtalyanca	İngilizce	Arapça	Acemce	Yahudice	Çerkezce	Kürtçe	Tatarca	Arnavutça	Bulgarca	Sair ve Meçhul	
Kastamonu	Şehir	E	7207	-	87	-	-	-	1	1	-	2	97	-	3	1	9
		K	7098	-	67	-	4	-	1	-	-	1	1	-	1	-	9
	Köyler	E	20856	-	281	-	-	-	-	-	-	-	1	-	3	-	1
		K	26985	-	391	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	2
	Toplam	E	28063	-	368	-	-	-	1	1	-	2	98	-	6	1	10
		K	34083	-	458	-	4	-	1	-	-	1	1	-	8	-	11
Araç	E	16537	-	19	-	-	-	-	-	-	-	70	-	-	-	32	
	K	21655	-	43	-	-	-	-	-	-	-	14	-	-	-	4	
Cide	E	16257	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	K	19964	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Daday	E	17084	-	135	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	K	23117	-	139	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
İnebolu	E	20653	-	2	1	4	-	-	-	-	-	2	-	-	2	122	
	K	26388	-	3	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	134	
Küre	E	10864	-	6	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	
	K	13814	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	
Taşköprü	E	20481	-	193	-	-	-	-	-	-	1	106	-	-	1	109	
	K	26066	-	202	-	-	-	-	-	-	-	107	-	-	4	141	
Tosya	E	16749	-	51	-	-	-	-	-	-	-	486	-	9	-	50	
	K	20748	-	34	-	-	-	-	-	-	-	566	-	6	-	58	
Toplam	E	146688	-	774	1	4	-	1	1	-	3	763	2	15	4	323	
	K	185835	-	886	-	5	-	2	-	-	1	817	1	14	4	357	
Genel Toplam			332523	-	1660	1	9	-	3	1	-	4	1580	3	29	8	680

Nüfus sayımında konuşulan diller bakımından Türkçe, Rumca, Ermenice, Fransızca, İtalyanca, İngilizce, Arapça, Acemce (Farsça), Yahudice (İbranice), Çerkezce, Kürtçe, Tatarca, Arnavutça, Bulgarca, Sair ve Meçhul diller olarak 14 grupta değerlendirilmiştir. Ancak

⁴⁸ Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Fasikül II, *a.g.e.*, s. 176-177.

Kastamonu'da konuşulan dil sayısı 11'dir. İngilizce, Rumca ve İbranice konuşan kimsenin bulunmadığı vilayette diğer veya meçhul diller grubunda 680 kişinin olduğu belirtilmişse de bunların hangi dilleri konuştuğuna dair herhangi bir bilgi verilmemiştir. Ülke genelinde olduğu gibi Kastamonu vilayetinde de en yaygın dil Türkçe'dir ve oranı %98,82'dir. Ardından %0,49 ile Ermenice, %0,47 ile Kürtçe gelmektedir. Görüldüğü üzere Türkçe'den sonra en yaygın dil Ermenice'dir. Bu durum Kastamonu'nun Türkler tarafından fethinin ardından aradan geçen binlerce yıla rağmen, izlenen hoşgörölü ve adil bir yönetim sayesinde vilayette önemli bir miktarda Ermeni halkın yaşadığını işaret etmektedir. Bunların haricinde az sayıda Arnavutça, İtalyanca, Bulgarca, Çerkezce, Arapça, Tatarca, Fransızca ve Farsça konuşan kişilerde bulunmaktadır. Sair ve meçhul dilleri konuşanların oranı ise %0,2'dir. Vilayetteki tek Musevi İnebolu'da bulunmaktadır ancak konuşulan diller arasında Yahudice (İbranice) yer almamıştır. Bu durum sayım sırasındaki sehven bir hatadan da kaynaklanabilir veya Musevi vatandaşın Türkçeyi özümsemiş olmasından da olabilir.

Kazalar incelendiğinde Cide'de Türkçe'nin oranı %100'dür. En düşük olduğu yer ise %96,74 ile Tosya'dır. Diğer kazalar ise şu şekilde sıralanmaktadır: Küre %99,93, İnebolu %99,43, Daday %99,3, Araç %99,19, Kastamonu %98,46, Taşköprü ise %98,18'dir. Ermenice ise Kastamonu'da %1,3, Taşköprü'de %0,83, Daday'da %0,68, Tosya'da %0,22, Araç'ta %0,16, Küre'de %0,05, İnebolu'da ise %0,01'dir. Daday'da Türkçe ve Ermenice dışında başka bir lisan konuşulmamaktadır. Herhangi bir kazada Türkçe dışında başka bir dilin konuşulma oranının en yüksek olduğu yer Tosya'dır. Yöre de %2,71 oranında Kürtçe konuşulmaktadır. Cide ve Daday'da Kürtçe konuşan bulunmazken Kastamonu'da %0,15, Araç'ta %0,55, Taşköprü'de %0,45, İnebolu'da %0,004'tür. İnebolu'da ise sadece 1 kişi bulunmaktadır. Sair ve meçhul lisanların en yüksek olduğu yer 256 kişi ile kaza nüfusunun %0,54'ünü oluşturduğu Daday'dır.

Türkçe, Ermenice, Kürtçe, Arnavutça, İtalyanca, Arapça, konuşanlar içerisinde kadınlar erkeklerden fazladır. Türkçe konuşanların %55,89'u kadındır. Bu oran Ermenice'de %53,37, Kürtçe'de %51,71, diğer ya da meçhul dillerde %52,5'tir. İtalyanca konuşan 9 kişiden 5, Arapça'da 3 kişiden 2'si kadınlardan oluşmaktadır. Arnavutça konuşanların ise

%51,72'si erkeklerden oluşmaktadır. Ayrıca Çerkezce konuşan 4 kişiden 3'ü, Tatarca konuşan 3 kişiden 2'si ile Fransızca ve Farsça konuşan 1'er kişi de erkektir. Bulgarca konuşan 8 kişide ise erkek ve kadın dağılımı eşittir.

Tabiiyete ve Doğum Yerine Göre Nüfus

Kastamonu vilayeti nüfusunun tabiiyet ve doğum yeri bakımından cinsiyet ve kazalara göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 8. 1927 Nüfus Sayımına Göre Kastamonu Halkının Tabiiyete Göre Dağılımı⁴⁹

Kazalar	Cinsiyet	Nüfusun Tabiiyete Göre Dağılımı										
		Türkiye	Almanya	İngiltere	Bulgaristan	Macaristan	İtalya	Lehistan	Rusya	Amerika	Meçhul	
Kastamonu	Şehir	E	7406			1						1
		K	7176					4				2
	Köyler	E	21142									
		K	27383									2
	Toplam	E	28548			1						1
		K	34559					4				4
Diğer Kazalar	E	120012	2	1	2	1	4	1	1	1	4	
	K	153348					1				6	
Toplam	E	148560	2	1	3	1	4	1	1	1	5	
	K	187907					5		1		10	
Genel Toplam			336467	2	1	3	1	6	1	1	1	15

Tabiiyet yönüyle vilayet nüfusunun dağılımı Türkiye, Afganistan, Mısır, Irak, İran, Suriye, Diğer Afrika-Asya Ülkeleri, Almanya, Arnavutluk, İngiltere, Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Fransa, Yunanistan, Macaristan, İtalya, Lehistan, Romanya, Rusya, Sırbistan, Diğer Avrupa Ülkeleri ve Amerika ile tabiiyeti meçhul olanlar olmak üzere 24 grupta listelenmiştir.

⁴⁹ Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Fasikül II, *a.g.e.*, s. 187-188, 196-197.

Sayım sonucunda vilayet halkının büyük oranda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından oluştuğu görülmüştür. 336.482 kişi olan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının oranı %99,99'dur. Almanya (2), İngiltere (1) , Bulgaristan (3), Macaristan (1), İtalya (9), Lehistan (1), Rusya (1) ve Amerika (1) doğumluların toplamı ise 19'dur. Bunların %31,58'i kadın, %64,42'si erkektir. Vilayette nüfus sayımı listesinde bulunan Afganistan, Mısır, Irak, İran, Suriye, Diğer Afrika-Asya Ülkeleri, Avusturya, Belçika, Fransa, Yunanistan, Romanya, Sırbistan, diğer Avrupa ülkelerinin vatandaşları Kastamonu vilayetinde olmadığı için söz konusu ülkelere tabloda yer verilmemiştir. Ancak Kastamonu genelinde tabiiyeti meçhul olan 10'u kadın, 5'i erkek olmak üzere toplam 15 kişi bulunmaktadır ve vilayet nüfusu içerisindeki oranı yaklaşık %0,0045'tir. Tabiiyetin belirsizliği gelen kişilerin kimliğini gizlemek istemesi, yaşlıların sağlık durumları ya da sayımda yapılan sehven hatalar gibi nedenlerden kaynaklı olabilir. Ancak bu oran dikkate alınmayacak kadar düşük bir orandır.

Bu verilere göre, Kastamonu'nun büyük ölçüde homojen vatandaşlık yapısı, Cumhuriyet'in kuruluş yıllarındaki ulus-devlet politikaları ve Lozan sonrası nüfus mübadelelerinin tamamlanmasıyla ilişkilendirilebilir. Yabancı uyrukluların çok az olması, vilayetin savaş sonrası dönemde göç almayan bir yapıya sahip olduğunu ayrıca tarımsal ekonominin yabancı iş gücüne ihtiyaç duymadığını düşündürmektedir. Az sayıdaki yabancıların, muhtemelen ticaret, memuriyet veya evlilik yoluyla bölgede bulunduğu tahmin edilebilir.

Tablo 9. 1927 Nüfus Sayımına Göre Kastamonu Halkının Doğum Yerine Göre Durumu⁵⁰

Kazalar		Cinsiyet	Nüfusun Doğum Yerine Göre Dağılımı														
			Türkiye	Mısır	Suriye	Diğ. Afrika-Asya Ülk.	Almanya	İngiltere	Bulgaristan	Yunanistan	Macaristan	İtalya	Romanya	Rusya	Sırbistan	Amerika	Meçhul
Kastamonu	Şehir	E	7395	-	-	-	-	-	2	-	-	-	3	7	-	-	1
		K	7170	1	1	1	-	-	-	-	-	5	1	1	-	-	2
	Köyler	E	21141	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1

⁵⁰ Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Fasikül II, a.g.e., s. 187-188, 196-197.

Toplam	K	27382	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	
	E	28536	1	-	-	-	-	2	-	-	-	3	7	-	-	2
	K	34552	-	1	1	-	-	-	-	-	5	1	2	1	-	3
Araç	E	16657	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	K	21845	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cide	E	16254	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
	K	19964	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Daday	E	17216	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
	K	23264	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
İnebolu	E	20772	-	-	-	3	1	1	-	1	1	-	6	-	1	-
	K	26525	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-
Küre	E	10870	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-
	K	13821	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Taşköprü	E	20890	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	K	26514	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	1	-	1
Tosya	E	17344	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	K	21408	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Toplam	E	148539	-	-	1	3	1	3	-	1	1	6	13	1	1	9
	K	187893	1	1	3	-	-	-	1	-	5	5	3	2	-	8
Genel Toplam		336432	1	1	4	3	1	3	1	1	6	11	16	3	1	17

Kastamonu nüfusu yaklaşık %99,98 oranında Türkiye doğumlulardan oluşmaktadır. 53 kişi ise farklı ülke doğumludur. Bu ülkeler Mısır, Suriye, diğer Afrika-Asya ülkeleri, Almanya, İngiltere, Bulgaristan, Yunanistan, Macaristan, İtalya, Romanya, Rusya, Sırbistan ve Amerika şeklinde sıralanmaktadır. Bunların%58,49'u (31 kişi) erkek, %41,5'i (22 kişi) kadındır. Yabancı ülke doğumluların yaklaşık yarısı Rusya ve Romanya kökenlidir. Rusya doğumluların oranı %30,19, Romanya doğumluların oranı ise %20,75'tir. Bu oranların bu kadar yüksek olması muhtemelen savaşlar ya da benzer sebeplerle söz konusu ülkelerden Anadolu'ya yapılan göçlerden kaynaklanmaktadır. Kastamonu'da Afganistan, Arnavutluk, Fransa, Irak, İran, Avusturya, Belçika ve diğer Avrupa ülkeleri doğumlu kimse yoktur Vilayet genelinde 9'u kadın, 8'i erkek olmak üzere 17 kişinin doğum yeri meçhuldür. Hiçbir kaza da Türkiye doğumluların oranı %100 değildir. Her kazada yabancı ülke doğumlu ya da doğum yeri meçhul kişiler bulunmaktadır. Bunların hiçbir kazada dikkate çekecek bir orana sahip

değildir. En fazla olduğu yer %0,045 ile Kastamonu kazasıdır. Ardından İnebolu'da %0,025'tir. Diğer kazalarda ise bu oran daha da düşmektedir.

Halkın %95'ten fazlası Kastamonu doğumludur. Bu, vilayetin nüfus yapısının büyük ölçüde yerleşik ve durağan olduğunu, göç alma oranının çok düşük kaldığını gösterir. Yurt dışında doğmuş olanlar dikkate alındığında, bunlar arasında en yüksek paya sahip olanların Kafkasya ve Karadeniz'in karşı kıyılarından gelenler olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başındaki Osmanlı-Rus savaşları ve mülteci hareketleri ile açıklanabilir. Yurt dışı doğumlarının diğer bir kısmı ise Balkanlar'dan (özellikle Bulgaristan, Yunanistan) gelmiş göçmenlerdir. Bunlar hem Osmanlı'nın son dönemindeki göçler hem de Lozan Mübadelesinden sonra yerleşenler olabilir. Az sayıda Batı Avrupa doğumlu kişinin bulunması, memuriyet, ticaret veya misyonerlik gibi bireysel nedenlere bağlanabilir. Yurt dışı doğumlarının en fazla olduğu yerlerin Kastamonu merkez ve İnebolu olması, buraların ticari faaliyet yoğunluğu sebebiyle göçmenler tarafından edilmesiyle açıklanabilir. Ayrıca, yurt dışı doğumlarının azlığı, hem coğrafi konumun (iç göç yollarının dışında olması) hem de ekonomik yapının (tarıma dayalı, kapalı ekonomi) bir sonucu olabilir.

Sonuç

Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş dönemi Türk tarihindeki en önemli dönüşüm süreçlerinin başında gelmektedir. Yeni kurulan Türk devletinin yöneticileri öncelikle birlik ve beraberliği sağlamaya çalışmış, devlet ve millet kaynaşmasına önem vermiş ve Batı'ya dönük inkılap hareketleriyle pek çok alanda olduğu gibi sosyal ve kültürel gelişimi hedeflemişti. Bunların gerçekleştirilebilmesi için de zemin ve zamanın uygunluğuna dikkat edilmeye ve doğru zamanda doğru adımların atılmasına önem verilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda 1927 yılında gerçekleştirilen deneme sayımları ve ardından yapılan genel nüfus sayımı devlet yöneticilerinin halkı tanıma ve toplumu daha doğru tahlil edebilme çabaları açısından önem taşımaktadır. Yapılan sayımlar sonucunda elde edilen neticeler hem ulusal hem de yerel düzeyde yöneticilere toplumu tanıma konusunda yardımcı olmuş ve atılacak adımlar konusunda fikir vermiştir.

Sayım sonuçları genel eğilimlerin belirlenmesi yanında yerel çalışmalar içinde önem taşımaktadır. Bu doğrultuda araştırmamıza konu olan Kastamonu vilayeti önceki dönemlerde var olan önemini yeni dönemde de sürdürmüştür. Osmanlı Döneminde önemli bir idari merkez olan ve 1876 yılından itibaren Mebusan Meclisinde muhtelif sayıda mebusla temsil edilen Kastamonu, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk vilayetleri arasında yer almış ve 1920 yılında açılan TBMM'de kendi adıyla ve kendi milletvekilleriyle temsil edilen bir yer olmuştur.

1927 yılında gerçekleştirilen genel nüfus sayımı Kastamonu ile ilgili sosyal, ekonomik, kültürel ve dini alanda pek çok önemli veri ortaya koymuştur. Buna göre 336.501 kişilik nüfusuyla ülke nüfusunun %2,47'sini oluşturan vilayet 23 kişi olan nüfus yoğunluğuyla 17,9 olan ülke ortalamasının oldukça üzerindedir. Ancak vilayet genelinde nüfus dağılımı dengesizdir. İnebolu kazasında 31,7 olan yoğunluk Araç kazasında 12,7'dir. Kadın nüfusu erkek nüfustan yaklaşık %11 fazladır. Vilayette evliliğe önem verildiğini söylemek hata olmaz. Çünkü nüfusunun yarıya yakını evlidir ve evli nüfus oranı bekarlardan fazladır. Dulların oranı ise %10'dur.

Oldukça genç bir nüfusa sahip olan Kastamonu vilayetinde çocuk nüfus kabul edilebilecek 0-12 yaş arası nüfusun oranı $\frac{1}{2}$ 'tür. 20 yaş altı kesimin vilayet nüfusunun yaklaşık olarak yarısını ve üretimde iş gücü açısından en verimli kabul edilebilecek 20-60 yaş arası insanların vilayet nüfusunun %40'nı oluşturması Kastamonu vilayeti açısından geleceğe umutla bakılmasını sağlayan dinamik bir izlenim vermektedir. Meslekler bahsine gelindiğinde ise; ülke genelinde olduğu gibi Kastamonu'da da en önemli geçim kaynağının tarım sektörü olduğu ve çalışan nüfusun çok büyük bir oranının bu alanda çalıştığı anlaşılmaktadır. Sanayi sektörü ikinci sırada olsa da yok denecek kadar azdır. Ticaret veya serbest meslekle uğraşanların sayısı ve oranı daha da azdır. Dolayısıyla tarım dışı istihdam oldukça yetersizdir.

Cihan Harbi ve ardından İstiklal Harbi'ne rağmen Kastamonu'da engelli birey sayısı azdır. Okuryazar sayısı bakımından ise durum oldukça sıkıntılı görünmektedir. Ülke genelinde olduğu gibi Kastamonu'da da toplumun önemli bir kesimi okuma yazma bilmemektedir. Kadınlarda bu durum daha vahimdir. %0,86 olan vilayet ortalaması bazı kazalarda bu oranın yarısından bile aşağılara

düşmektedir. Bu vaziyet eğitim ve öğretim hususunda acilen adımlar atılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

1927 yılında yapılan genel nüfus sayımının sonuçlarına göre İstanbul, İzmir, Hatay, Urfa, Mardin, Tunceli ve Van gibi bazı doğu ve batı vilayetlerinde Gayri Müslim ahalinin ve Türkçe haricindeki diğer dillerin de önemli bir oran teşkil ettiği görülmüştür. Bunların aksine Kastamonu vilayeti halkının neredeyse tamamına yakınının Müslüman ve Türkiye doğumlu Türklerden oluştuğu ve Türkçe konuştuğu sayısal verilerle ortaya konmuştur. Bu veriler ulus-devlet anlayışını benimsemiş olan Türkiye Cumhuriyeti'nin izlemekte olduğu politikayı destekleyici bir durumdur.

Kaynakça

Baş, Ramazan, *Türkiye'nin Nüfus Politikası (1923-1980)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2023.

Bazna, Alperen Yalçın, *Osmanlı Taşra İdaresi: Kastamonu Örneği (1839-1876)*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Çankırı, 2021.

Çolak, Çağrı, Çolak, Deniz, "Türkiye Cumhuriyeti Mülki İdare Tarihinde İlçeye Dönüştürülen İller", *CTAD*, Yıl:19, Sayı:37 (Bahar 2023), s. 1-35.

Dinç, Güven, "Cumhuriyet'in İlk Nüfus Sayımına Göre Antalya'nın Demografik Yapısı", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 12 (2007), s. 64-87.

"Doğanyurt", <https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-63817/doganyurt.html>. (Erişim: 25.01.2025)

Güriz, Adnan, *Türkiye'de Nüfus Politikası ve Hukuk Düzeni, Türkiye Kalkınma Vakfı Yayınları*, Ankara, 1975.

"İhsangazi", <https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-63819/ihsangazi.html>. (Erişim: 25.01.2025)

Karal, Enver Ziya, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını, 2. Baskı, Ankara, 1995.

Köse, Mustafa, *1927 Nüfus Sayımı Ve Sonuçlarının Değerlendirilmesi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar, 2010.

Kundakçı, Sibel, Nalezen, Orçun, "Osmanlı Devri Başlarında Kastamonu Kazası'nda Nüfus ve Yerleşme", *Kastamonu Tarihi Araştırmaları (Şehir, Toplum ve Ekonomi)*, Ed: Şerif Demir, Orçun Nalezen, Berikan Yayınevi, Ankara, 2023, s.371-404.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi, *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi 1927-1928*, Matbaa-i Âmire, İstanbul, 1928.

Şahin, Burhan, *Cumhuriyet Öncesinde Kastamonu'nun İdari-Nüfus ve Etnik Yapısı (1839-1903)*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1992.

Tamer, Aytül, BOZBEYOĞLU, Alanur Çavlin, "1927 Nüfus Sayımının Türkiye'de Ulus Devlet İnşasındaki Yeri: Basında Yansımalar", *Nüfusbilim Dergisi*, 26 (2004), s.73-88.

Taş, Abdullah Erdem, "Ahi Evren'den Enver Paşa'ya: Osmanlı İdari Taksimatında Evrenye", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 47 (2022), s. 91-114. <https://tkidergisi.com/tki-dergisi/ahi-evrenden-enver-pasaya-osmanli-idari-taksimatinda-evrenye>. (Erişim: 19 Ocak 2025)

"Teşkilat-ı Mülkiye Kanunu", *Resmî Gazete*: 26 Haziran 1926.

Tiryaki, Nuray Özdemir, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye'de Nüfusu Artırmaya Yönelik Uygulamalar", *10. Uluslararası Atatürk Kongresi (8-9 Kasım 1923) Bildirileri*, Cilt:2, s.1865-1884.

Toprak, Zafer, "Cumhuriyet Ankara'sında İlk Nüfus Sayımı (Tecrübe Tahriri 1927)", *Ankara Dergisi*, 1/2 (1991), s. 57-66.

Türkiye Cumhuriyet Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri*, Fasikül I, Hüsnütabiat Matbaası, Ankara, 1929.

Türkiye Cumhuriyet Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri*, Fasikül II, Hüsnütabiat Matbaası, Ankara, 1929.

Türkiye Cumhuriyet Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri*, Fasikül III, Başvekâlet Müdevvenat Matbaası, Ankara, 1929.

"Umumi Tahriri Nüfus İcrası Hakkında Kanun", *Resmî Gazete*, 04.07.1926.

Yüceuluğ, Ratip, *Savaş Sonu Nüfus Meseleleri - Türkiye Nüfusu Üzerinde İncelemeler ve Fikirler*, Ankara Basım ve Ciltevi, Ankara, 1944.

Extended Abstract

Population censuses serve as foundational elements in understanding the demographic characteristics of a region at a particular moment in time. These censuses achieve this by conducting meticulous classifications and numerical categorizations of individuals based on diverse attributes, such as age, gender, literacy, income sources, disability status, religion, and language. The insights drawn from census data facilitate effective governance, social transformation, and economic planning. This study focuses specifically on the first general population census conducted in Turkey in 1927, assessing the demographic landscape of Kastamonu Province, an essential region within Turkey's nascent republic.

The significance of the census extends far beyond mere statistical gathering; it provides valuable insights into the social fabric and economic conditions of the time. This exploration of the census is critical for understanding the socio-economic and cultural dynamics prevalent in Kastamonu during the early years of the Turkish Republic, as it reflects the broader transitions occurring within Turkish society at that time.

The practice of conducting population censuses in the context of modern Turkey finds its roots in the 19th century, specifically during the reign of Sultan Mahmud II. This early effort aimed primarily at serving the administrative needs of the state, focusing predominantly on the male population and largely neglecting women and other demographic groups. The 1927 census marks a significant turning point in this historical continuum, as it offered a more comprehensive perspective by including women and addressing a spectrum of attributes beyond mere headcounts.

The rulers of the newly established Turkish state primarily tried to ensure unity and solidarity, gave importance to the fusion of the state and the nation, and aimed at social and cultural development, as in many other areas, with the revolution movements towards the West. To achieve this, attention has been paid to the suitability of the ground and time and to take the right steps at the right time. In this direction, the trial censuses carried out in 1927, and the subsequent general census are important in terms of the efforts of the state administrators to get to know the people and to analyze the society more accurately.

As the first general census of the Republic, the 1927 census reflects not just a moment of quantitative measurement but also an ideological shift towards understanding and integrating the entirety of the population within the framework of the new nation-state. Kastamonu Province, known for its rich history and geographical significance, served as a crucial area for this

landmark census. The province's highland location and surrounding regions have historically rendered it both a hub of agricultural activity and a focal point of administrative governance.

This study undertakes an in-depth analysis of the 1927 census results from Kastamonu Province, employing multiple sources to evaluate the demographic data effectively. These sources include detailed census fascicules, the annuals of the Turkish Republic, various scholarly articles, and reports on demographic statistics related to Kastamonu. By synthesizing these diverse resources, a comprehensive view of the socio-demographic landscape of Kastamonu during the early republican era is constructed.

The method of triangulation employed in this study allows for a rich understanding of the census data by considering multiple viewpoints and measurements. By correlating qualitative and quantitative data, this study sheds light on the underlying social structures and relationships at play within Kastamonu.

The 1927 census provides a wealth of data that unveils the demographic characteristics of Kastamonu. The total population was recorded at 335,601 individuals, consisting of 148,597 men and 187,009 women. This significant disparity points to a higher female population than male, a trend that is observable in several parts of Turkey during this period. The total population of Kastamonu represented approximately 2.47% of the national population, indicating its relevance within the broader demographic profile of the country.

The results highlight not only the numerical distribution of sexes but also potential implications regarding social dynamics and gender roles. The fact that women outnumbered men by approximately 11% raises questions about mortality rates, migration patterns, and societal norms surrounding marriage and family life. The marriage rate, with nearly half the adult population reported as married, underscores the societal value and expectation placed on marriage within this regional context.

The census indicates that gender roles were reflective of broader Ottoman and early republican traditions, where women's roles were largely centered around family and domestic responsibilities. The implications of these gender dynamics resonate throughout Turkish history, affecting educational policies, labor force participation, and societal expectations.

Examining the age distribution within the caste further elucidates the demographic landscape. The census reveals a relatively young population, which is characterized by high birth rates typical of agrarian societies.

However, the population also shows signs of aging, as the proportion of individuals aged 61 and above was notably higher than in some other regions, marking Kastamonu as a region with distinctive demographic patterns.

The data further indicates that the household structure in Kastamonu was predominantly nuclear, with an emphasis on familial connections. This characteristic aligns with historical trends in rural Turkey, where extended families often reside together, especially in agrarian contexts. The dynamics of family within this census data are critical for understanding not only demographic patterns but also the cultural values that prioritized kinship and community ties.

One of the starkest findings from the 1927 census pertains to literacy rates, which were well below the national average across different demographics. The overall literacy rate in Kastamonu stood at a mere fraction of that of urban centers, with women especially disadvantaged. The literacy rate for women was alarmingly low, recorded at 0.86%, while the men's rate was only slightly higher. This disparity exposes the urgent educational gap that existed in the region at the time and serves as a catalyst for future educational reforms pioneered by the Turkish Republic.

The data illustrates that the majority of the adult population, approximately 94.35%, in Kastamonu were illiterate, highlighting a critical need for comprehensive educational policies and initiatives. The low literacy rates indicate not only barriers to education for women but also challenges related to socio-economic status, cultural norms, and access to educational resources.

The census also sheds light on the economic activities prevalent in Kastamonu, revealing that agriculture served as the primary source of livelihood for a vast majority of the population. The reliance on agrarian practices underscores the rural nature of the province and highlights the socio-economic challenges associated with limited diversification of employment opportunities.

Agricultural practices in Kastamonu were traditionally oriented towards subsistence farming. This reliance on agriculture not only indicates the economic framework of society but also terrain-specific challenges that must have affected productivity, land ownership, and resource distribution. The limited opportunities for wage labor outside agriculture reinforce the socio-economic status quo and impede movement towards industrialization during this period of Turkish history.

The religious makeup of the population was predominantly Muslim, with the vast majority identifying as Turkish, as emphasized by the census findings. This homogeneity in religious adherence fortified a sense of shared identity among the citizens of Kastamonu, aligning with the nationalist ideologies propounded during the early republican era.

The primary language spoken throughout the province was Turkish. This further solidified the efforts made by the nascent Turkish Republic to promote a singular national identity through language. In the aftermath of the fall of the Ottoman Empire, fostering a coherent national narrative necessitated addressing linguistic differences and promoting Turkish as the unifying language across the diverse regions of the country.

The implications of the 1927 census results extend far beyond the mere presentation of statistics; they provide critical insights for understanding the socio-economic landscape of Kastamonu Province and Turkey at large. The demographic information herein demonstrates the urgency of addressing educational disparities and equity, particularly for women who represented a significant portion of the illiterate population.

Moreover, the census data highlights the need for targeted economic policies to facilitate diversification beyond agriculture, which is paramount for sustainable development in the region. The historical data obtained from this census establish a foundation for future research concerning the trajectory of demographic trends, socio-economic policies, and educational advancement in Turkey's ongoing transformation. The number of people with disabilities is quite low. Almost all the people are Muslims and consist of Turks born in Turkey or abroad. Turkish is the dominant language in every region of the province. These data are a supportive situation followed by the Republic of Turkey, which has adopted the understanding of the national state.

This data can serve as a baseline for historical analyses of regions transitioning from agrarian economies towards a more industrialized and diverse economic framework. The implications of these findings resonate with current trends in gender equality, literacy rates, and overall educational attainment, illustrating how socio-economic policies adopted today can be informed by past census data.

In summary, the examination of the 1927 population census offers profound insight into the historical and socio-economic fabric of Kastamonu Province during the Republic's formative years. The data presented sheds light on demographic dynamics, specifically outlining the significance of gender roles, literacy rates, economic structures, and religious identity within the broader context of early Turkish society.

The relevance of these findings extends into contemporary discourse surrounding education, gender equality, and socio-economic development. By highlighting the disparities evident in the census, it becomes paramount for policymakers, historians, and social scientists to grapple with how historical barriers continue to shape present challenges facing Turkish society.

As this study illustrates, the 1927 census is not merely a historical artifact; it represents a pivotal tool for understanding the trajectory and evolution of Turkish demography and societal structures, allowing us to speculate on the progress made and the work that remains.